

Psychologische operaties (PSYOPS) tijdens ISAF

Wie niet sterk is moet slim zijn

G. Nouwens - luitenant-kolonel der infanterie*
E. Klaassen - luitenant-kolonel der luchtdoelartillerie

Inleiding

Binnen de Nederlandse krijgsmacht heeft iedereen wel eens van psychologische operaties (PSYOPS) gehoord. Sommigen hebben er wellicht mee te maken gehad tijdens individuele uitzendingen of tijdens uitzendingen in bataljonsverband.

Begin 2003 namen Duitsland en Nederland in Kabul samen de leiding van de *International Security Assistance Force Afghanistan* (ISAF) over van Turkije. 1 (GE/NL) Corps werd belast met de leiding van de ISAF III-missie. Gedurende deze missie is een schat aan ervaring opgedaan met het uitvoeren en integreren van PSYOPS in vredesoperaties. Met dit artikel maken wij u deelgenoot van de door ons opgedane ervaringen op het gebied van PSYOPS.

Na een korte introductie inzake het NAVO-beleid over PSYOPS gaan we in op de inbedding van PSYOPS binnen de Duitse krijgsmacht, aangezien het *PSYOPS Support Element* (PSE) in ISAF

III door Duitsland werd geleverd. Aansluitend behandelen we de inbedding van PSYOPS in de missie, onze ervaringen en *lessons learned*. Na een korte beschrijving van het nationale beleidsconcept 'Psychologische Operaties' worden de opgedane ervaringen kort gespiegeld aan het beleidsconcept.

Het NAVO-beleid

Nederland heeft zich gecommitteerd aan het NAVO-beleid aangaande PSYOPS. De nieuwste versie van dit beleid, vastgelegd in de MC 402/1, is op 19 maart door het Militair Comité ter goedkeuring voorgelegd aan de Noord-Atlantische Commissie. Zonder in detail te willen treden kan worden gesteld dat het vernieuwde document de rol van PSYOPS als integraal onderdeel van een militaire operatie nog duidelijker onderstreept dan voorheen.

Tevens zijn enige definities aangepast. Binnen de NAVO worden nog slechts drie (voorheen vier) categorieën (niveaus) van PSYOPS onderkend:

- *Strategic Psychological Operations* (SPO),
- *Crisis Response Psychological Operations* (CRPO) en
- *Combat Psychological Operations* (CPO).

In het kader van dit artikel vermelden wij alleen de vernieuwde definitie van CRPO.

CRPO

Definitie CRPO:

Planned psychological operations conducted as an integral part of Crisis Response Operations, designed to create a supportive atmosphere and a willingness to co-operate among the parties in conflict and civilian population in the Joint Operations Area (JOA), in order to assist in the achievement of mission objectives and protect the force.

Beschrijving CRPO:

CRPO are conducted at the operational and tactical level and are the responsibility of the respective NATO commander. They are an integral part of military operations, being in consonance with Alliance strategic objectives. CRPO are conducted in the JOA and directed at the approved target audiences with the aim of creating a supportive environment for NATO forces and encourage co-operation by these target audiences. The objectives are to assist in the achievement of the mission and protect the force.

* Binnen het hoofdkwartier van ISAF III waren beide auteurs geplaatst in de J3 Divisie, respectievelijk als Chief PSYOPS en Chief Plans.

Met dank aan kolonel b.d. A. Tjepkema voor de geleverde redactionele steun.

PSYOPS binnen de Duitse krijgsmacht

PSYOPS, in Duitsland *Operative Information* (OpInfo) genoemd, heeft binnen de Duitse krijgsmacht, na een verklaarbare dip direct na de Tweede Wereldoorlog, altijd een belangrijke rol gespeeld. Ondanks het feit dat ook de Duitse krijgsmacht de laatste jaren niet aan diverse bezuinigingen en herstructureringen is ontkomen, heeft men (mede gebaseerd op opgedane ervaringen tijdens vredesoperaties) vermeden te bezuinigen op de OpInfo-capaciteiten.

Integendeel, men streeft zelfs een aanzienlijke uitbreiding na. Plannen en begroting zijn goedgekeurd om het oude 950 *OpInfo Bataillon* in een tijdsbestek van vijf jaar uit te breiden en te herstructureren tot een eenheid van brigadegrootte, *Zentrum OpInfo* genaamd. Het Zentrum OpInfo be-

vindt zich op twee fysiek gescheiden locaties in Midden-Duitsland, te weten Mayen en Andernach.

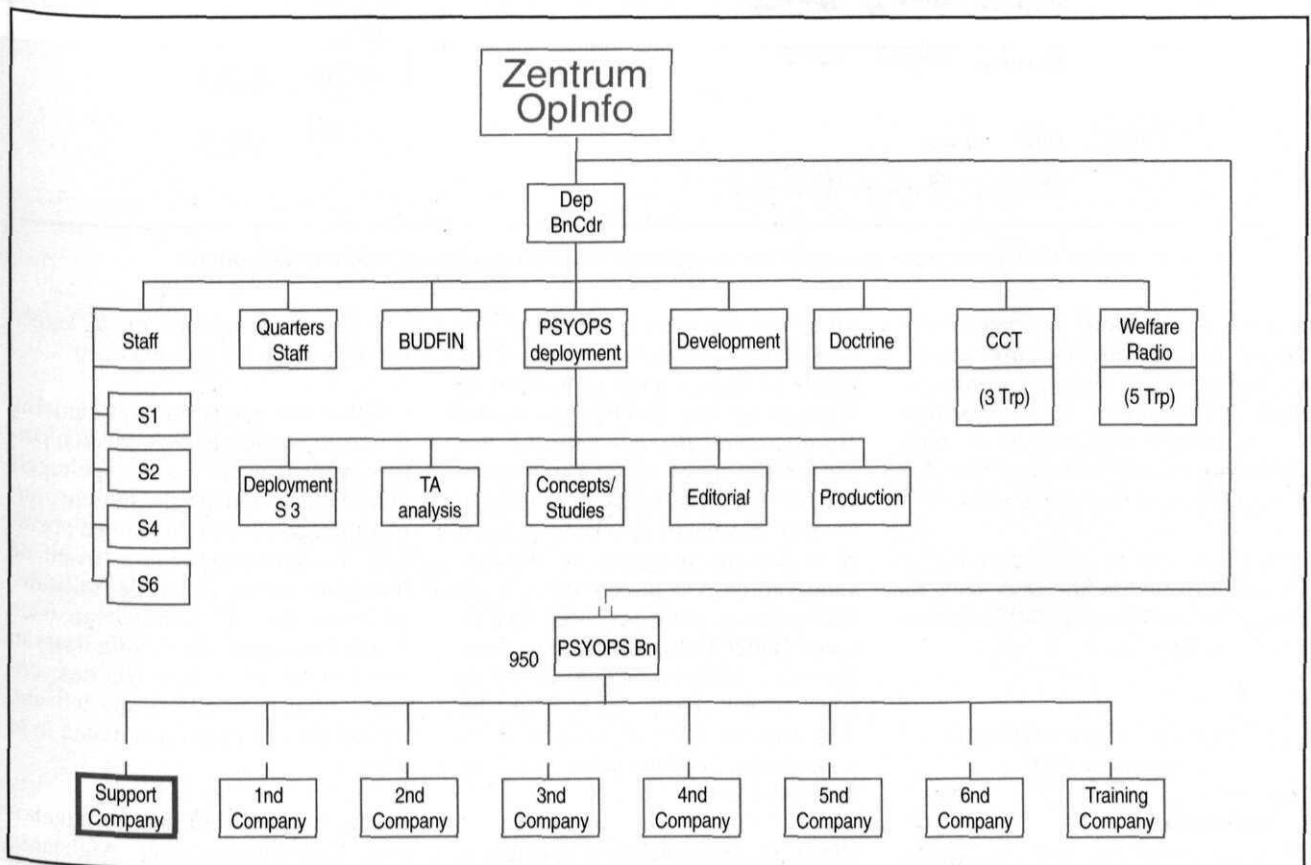
Na deze herstructurering, die grofweg een verdubbeling van de personele bezetting met zich meebrengt, is de Duitse krijgsmacht in staat tegelijkertijd drie afzonderlijke (vredes)operaties op continue basis te ondersteunen. Tijdens een grootschalig conflict kan men vanuit de staande organisatie elke divisie van een OpInfo-compagnie voorzien. Het voert te ver om de gehele organisatie in detail te beschrijven; daarom verwijzen we graag naar de ingezette organogrammen.

Grofweg kan worden gesteld dat het Zentrum OpInfo is opgebouwd uit twee eenheden van bataljonsgrootte. Een randvoorwaardenscheppend bataljon, voorzien van specialisten die naast hun specifieke specialistische werkzaamheden tevens interne en

externe opleidingen verzorgen, en een uitzendbataljon dat alle uitzendingen voor zijn rekening neemt. Binnen het uitzendbataljon zijn, naast een bataljonsstaf, een opleidingscompagnie en een reserve-compagnie, vijf parate uitzendcompagnieën terug te vinden.

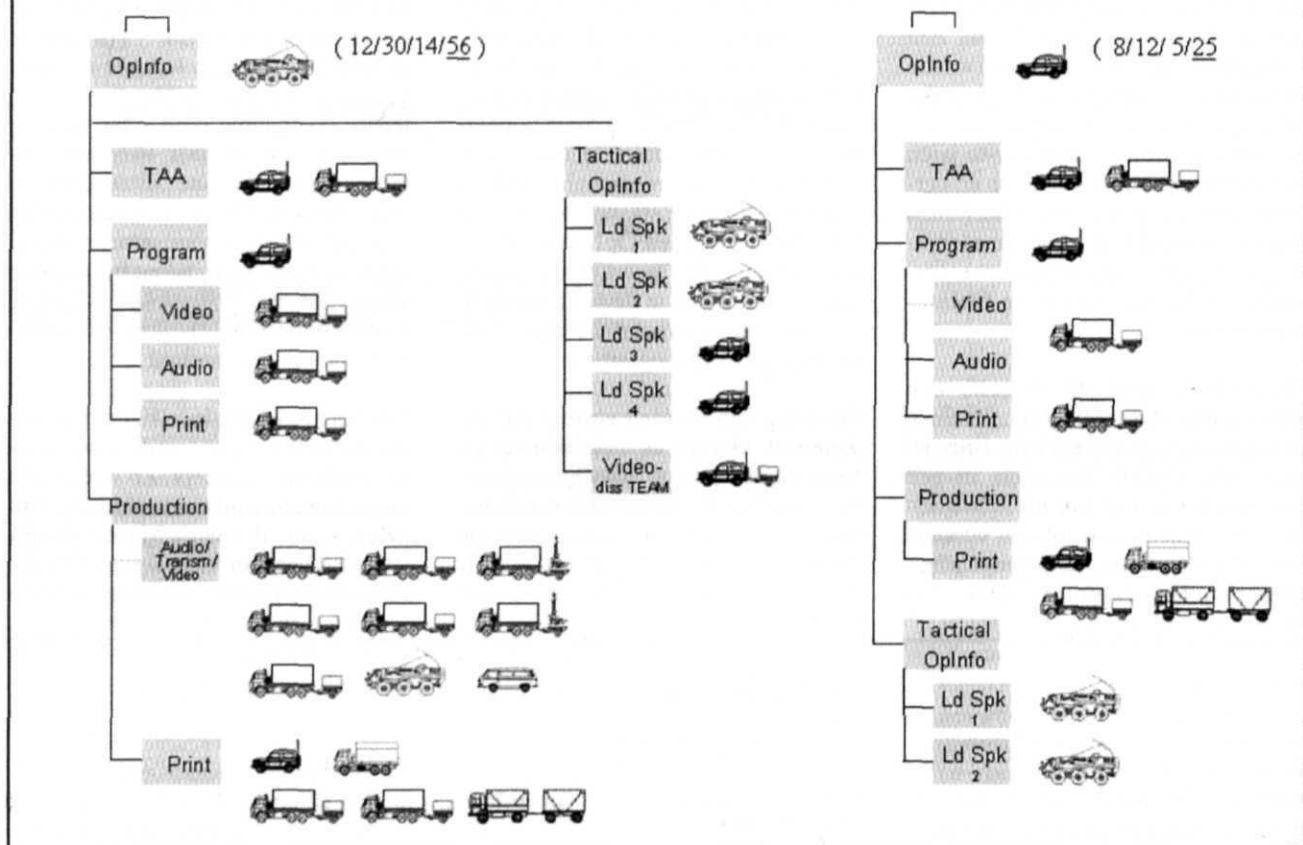
Iedere compagnie is in staat voor de duur van een halfjaar twee middelgrote en een kleine uitzending te ondersteunen. De uit te zenden pelotons zijn organiek van samenstelling, maar kunnen naar behoefte worden aangevuld met specifieke middelen, zoals bijvoorbeeld ballon- of radio-ondersteuningscapaciteit.

Een belangrijk beginsel dat wordt toegepast, is het zogenaamde *homebase- of reach-back-concept*. Zo wordt elke uit te zenden eenheid zoveel als mogelijk centraal vanuit Mayen ondersteund. Hierdoor is het mogelijk om efficiënt te werken en hoogwaardige

Figuur 1 Organogram Zentrum OpInfo te Mayen

Generic (GE) PSYOPS Task Force (medium/smaller-scale-mission)

Figuur 2 Organogram generiek PSYOPS peloton voor een kleine en middelgrote missie

producten te leveren. De verbinding tussen de ingezette OpInfo-eenheid en de Homebase (Mayen) wordt per satelliet gegarandeerd. Voorbeelden van homebase producten zijn: voor-geprogrammeerde radioprogramma's, posters, tijdschriften en dergelijke.

Afwijkend van de NAVO-doctrine is OpInfo tevens belast met het in bedrijf houden van een Welfare-radio (radio Andernach).

PSYOPS-organisatie binnen ISAF

De ontplooiing

Duitsland heeft traditionele banden met Afghanistan en heeft mede daardoor van meet af aan een dominante

rol binnen de ISAF-missie gekend. Tijdens ISAF I en II (onder respectievelijk Britse en Turkse leiding) bestond de bijdrage uit de leiding van *Kabul Multinational Brigade* (KMNB) met een relatief groot aantal Duitse troepen. De Duitse PSYOPS-ondersteuning is vanaf het begin aanwezig geweest en is gestaag meegegroeid. Bij aanvang van de ISAF III-periode is de bijdrage nog eens versterkt met de Duits-Nederlandse entree als *Lead Nations*. Hieraan werd invulling gegeven met delen van het (inmiddels van de *High Readiness* status voorziene) hoofdkwartier van het 1(GE/NL) Corps.

Vooraf in crisisbeheersingsoperaties is het zeer belangrijk om bij de initiële ontplooiing van troepen aan de betrok-

ken bevolkingsgroepen uit te leggen wie je bent en wat je komt doen.

Ook kan het belangrijk zijn duidelijk te maken wat je van de betrokken partijen verwacht en wat de spelregels zijn. Echter, tijdens de initiële ontplooiing, zoals bij vele nieuwe operaties, ontstond er spanning tussen de transportcapaciteit en de militaire middelen die met prioriteit moesten worden vervoerd. Als gevolg daarvan werd onder meer besloten om, ondanks advies van PSYOPS-specialisten, initieel geen PSYOPS-capaciteiten in te vliegen.

Op dit besluit werd snel teruggekomen toen bleek dat de Afghaanse bevolking in de veronderstelling was dat het land opnieuw bezet werd door

de Russen. Deze angst was verklaarbaar, omdat veelvuldig Russische transportvliegtuigen werden ingezet, sommige vlaggen op uniformen erg veel gelijkenis vertonen met de Russische vlag en men niet met elkaar kon communiceren.

IJlings, maar inmiddels met een vertraging van enkele weken, werden alsnog *Tactical PSYOPS Teams* (TPT) ingevlogen om de samenstelling en de missie van ISAF aan de bevolking uit te leggen. Dit resulteerde al snel in de gewenste gedragsverandering van de lokale bevolking jegens ISAF-personeel. Aangezien het opzetten van een radiostation veel tijd in beslag neemt en het bereiken van de gewenste lusterdichtheid nog veel langer duurt, zijn TPT's in zo'n geval *het* aangewezen middel om met de bevolking in woord en geschrift te communiceren. Na de initiële ontplooiing is de PSYOPS-bijdrage gestaag meegegroeid met de missie en was er in de periode van

ISAF III sprake van een peloton PSYOPS met Nederlandse inbreng. We komen daar later in detail op terug.

PSYOPS-structuur binnen HQ ISAF III

Onduidelijkheden

Duitsland beschouwt OpInfo-troepen als een louter nationaal inzetmiddel. Om die reden zullen Duitse PSYOPS-eenheden in beginsel nooit onder bevel gesteld worden van een niet-Duitse commandant. Omdat tijdens de periode van ISAF II een puur Duits *PSYOPS Support Element* (PSE) was ingebed binnen de locatie van de Duits-geleide KMNB (OPCON aan het Duits-geleide KMNB) en het niet duidelijk was wie HQ ISAF III zou aflossen, werd ervoor gekozen om deze situatie en bevelsverhouding niet te wijzigen.

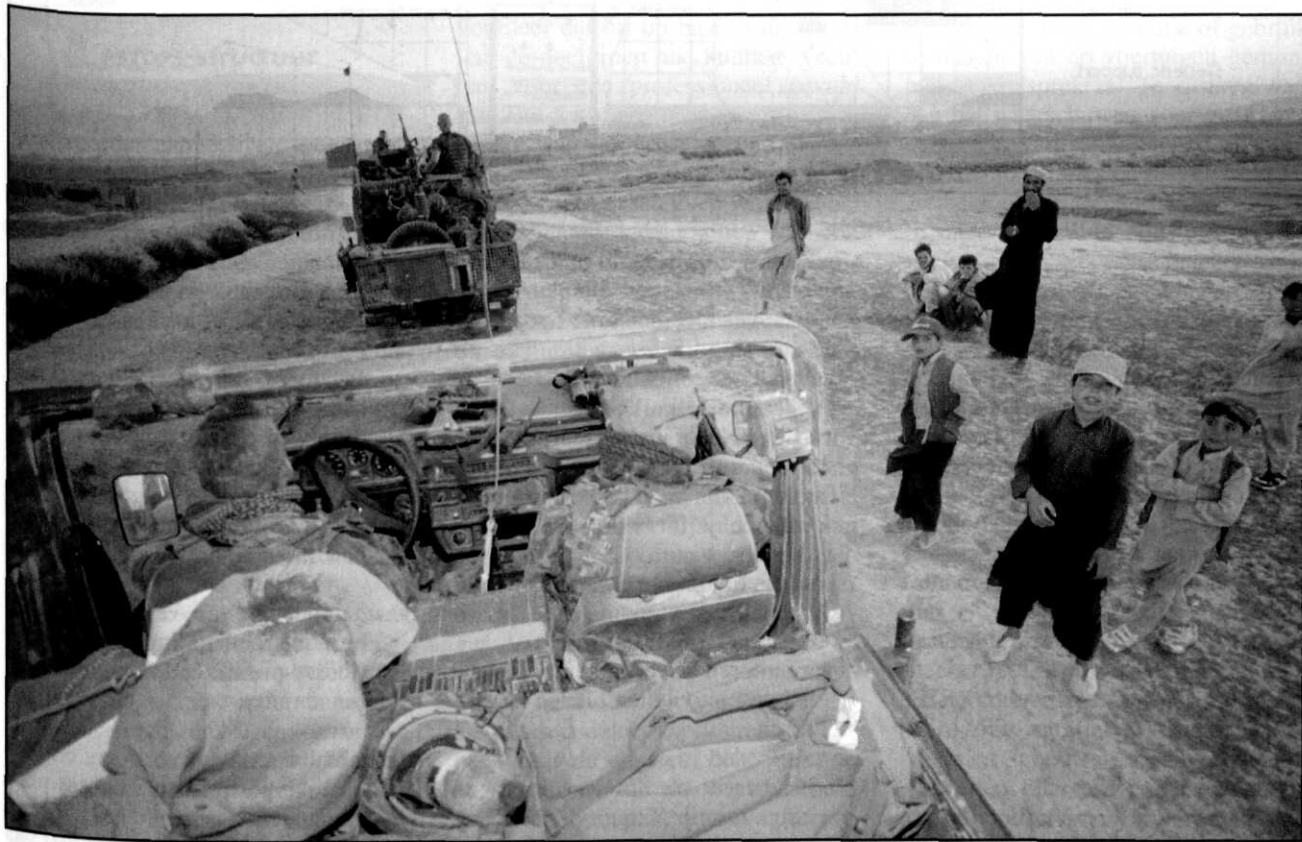
Dit leverde nogal wat (voorspelbare) problemen op, omdat door deze keuze

geen PSYOPS-middelen rechtstreeks onder bevel van COMISAF kwamen. Hierdoor moest voor de ondersteuning van ISAF-doelstellingen op het operationele niveau voortdurend worden terugvallen op capaciteiten die enkel aanwezig waren op tactisch niveau.

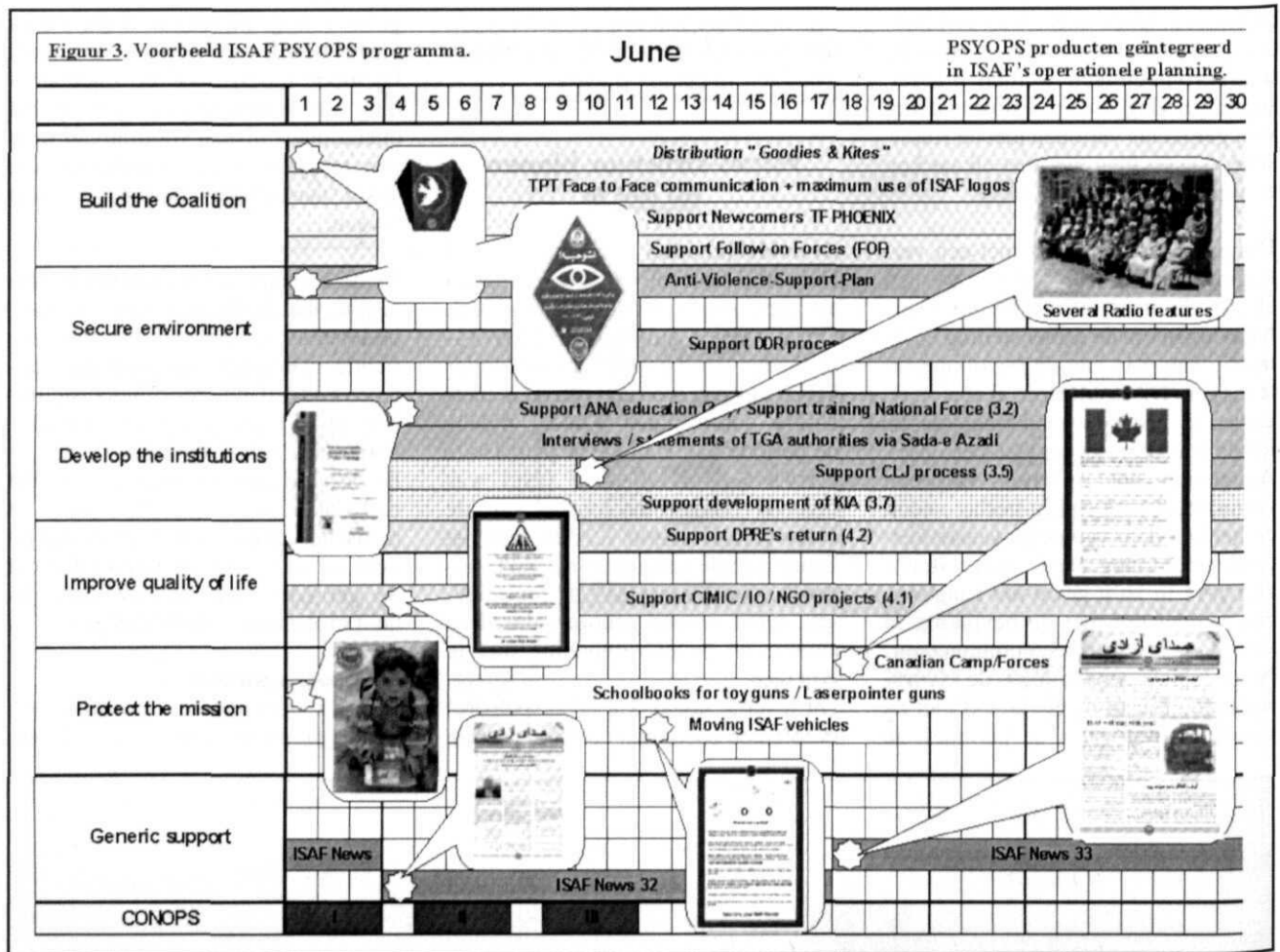
Beide niveaus hadden natuurlijk hun eigen doelstellingen die PSYOPS-ondersteuning behoefden. HQ ISAF richtte zich voornamelijk op operationele middellange-termijndoelstellingen, terwijl KMNB zich op tactische, korte-termijndoelstellingen richtte. Er bestond onduidelijkheid over het raakvlak tussen het operationele en tactische niveau. Deze onduidelijkheid werd nog eens versterkt doordat de gebieden van verantwoordelijkheid grotendeels identiek waren.

Randvoorwaarden

Om op operationeel niveau (ISAF) richting te kunnen geven aan PSYOPS,

Nederlandse ISAF-militairen in Afghanistan, 2003 (Foto: Mediacentrum KL; collectie: IMG/KL)

Figuur 3 Voorbeeld ISAF PSYOPS-programma

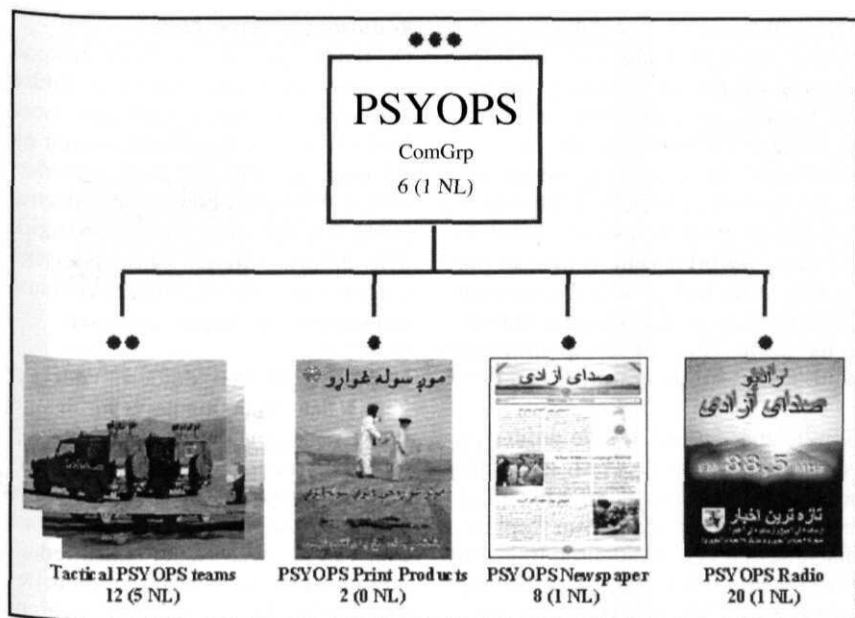
werden de navolgende randvoorwaarden gecreëerd.

- Vanuit het strategisch niveau (het binationale *ISAF Operations Coordination Centre* (IOCC) te Potsdam) werden duidelijke richtlijnen gegeven rond geautoriseerde doelgroepen, doelstellingen en taboes. Beide niveaus, HQ ISAF en KMNb, waren aan hetzelfde raamwerk gebonden.
- COMISAF kreeg de autoriteit (*approval authority*) om alle PSYOPS-activiteiten en producten binnen de eigen *Area Of Responsibility* (AOR) goed te keuren.
- COMISAF werd de beheerder van een speciaal aan PSYOPS toebedeeld budget van € 36.000 per maand.
- COMISAF stond een binnen de J3 divisie gesitueerde PSYOPS-sectie ter beschikking. Deze sectie was als volgt samengesteld: een sectiehoofd (Nederlandse lkol) een staf-officier PSYOPS (Nederlandse maj) en een staf-onderofficier (Duitse adj). De taken van deze sectie bestonden voornamelijk uit het:
 - adviseren over alle PSYOPS-aanlegenheden;
 - monitoren en coördineren van alle PSYOPS-activiteiten binnen de ISAF AOR;
 - uitvoeren van middellange- en lange-termijnplanning;
 - optreden als *interface* tussen het

HQ ISAF en KMNb voor PSYOPS-aanlegenheden;

- aansturen van KMNb PSE, middels het definiëren en opdragen van de gewenste effecten en het aanleveren van bijdragen aan Operatieplannen, *Fragmentation Orders* (FRAGOS) en *Contingency* plannen;
- garanderen van een flexibel en grondig goedkeuringssysteem van PSYOPS-producten en -activiteiten binnen HQ ISAF.

Genoemde randvoorwaarden en een behoorlijke portie extra energie hebben uiteindelijk geresulteerd in een volledig geïntegreerd (ISAF/KMNb) PSYOPS *support plan*. Figuur 3 is een

Figuur 4 Organogram KMN B PSE

weergave van het psyops-support plan, over een periode van een maand, als onderdeel van het totale programma.

PSYOPS-structuur op KMN B-niveau

Zoals eerder aangegeven is het PSYOPS-potentieel gedurende de missie gestaag gegroeid. Tijdens ISAF III bestond er een PSE van pelotonsgrootte (zie figuur 4). Buiten een commando-element (met inbegrip van doelvogelanalyse) bestond het PSE uit een TPT groep (met drie luidsprekerteams), een lay-out- en printsectie, een redactiegroep die het tweewekelijkse PSYOPS-nieuwsblad verzorgde en een redactiegroep voor de PSYOPS-radio 'Sada-e Azadi' ('stem van de vrijheid') die klokronde zeven dagen in de week in de lucht was.

Bijna vijftig procent van de PSE was gevuld met lokale civiele werknemers. Voor radio 'Sada-e Azadi' lag dit percentage zelfs op circa tachtig procent. Achtereenvolgens gaan we dieper in op de typische kwaliteiten van de genoemde capaciteiten.

De commandogroep

Uiteraard vinden we hier de commando-

terug, in dit geval een Duitse luitenant-kolonel die al sinds ISAF II dienst deed in Afghanistan. Zijn langdurige aanwezigheid had als grote voordeel dat hij op basis van kennis van de doelgroep had kunnen 'vechten' voor een professioneel gevuld PSE. Het feit dat er binnen een jaar al sprake was van een klokronde uitzendende PSYOPS-radio kon zonder meer op zijn conto geschreven worden.

Binnen de commandogroep was ook een parttime burgermedewerker (cultureel/politiek adviseur) werkzaam. Het betrof de Iraans-Duitse schrijfster en filmproducente Siba Shakib. Zij schreef onder meer het boek *Afghanistan, where God only comes to cry*. Door haar komaf en levenservaring (geboren in Iran, langere tijd in Afghanistan gewoond en in Duitsland gestudeerd) bracht zij een schat aan ervaring mee. Daarnaast bevond zich binnen de commandogroep een ander essentieel element, namelijk de *Target Audience Analyses* (TAA) sectie.

De TAA-SECTIE

De TAA-sectie doet voortdurend onderzoek naar de angsten, behoeften, de bereikbaarheid en de kwetsbaarheid van de doelgroep. Tevens evalueert ze in hoeverre de PSYOPS-activiteiten het gewenste effect hebben bereikt. Op

basis van de uitkomsten van deze onderzoeken wordt het PSYOPS-beleid vastgesteld en worden PSYOPS-activiteiten ontworpen en/of bijgesteld.

Post-evaluation-activiteiten vormen een essentiële input voor gedegen analyse. Binnen TAA-sectie was ook een Nederlandse onderofficier werkzaam. Deze Nederlandse onderofficier werd uitgezonden vanuit zijn functie als S2-toegevoegd acterend op brigadeniveau. Met een aanvullende cursus PSYOPS te Mayen kon hij zich redelijk verdienstelijk maken (en handhaven) binnen KMN B PSE.

Tactical psyops Teams

Tactical PSYOPS Teams (TPTs) vormen zoals gezegd de mogelijkheid van de commandant om rechtstreeks en, zeker niet onbelangrijk, met een korte reactietijd met doelgroepen te kunnen communiceren. Zij vormen dan ook een essentieel onderdeel van PSYOPS-operaties. TPTs kunnen de doelgroep bereiken (beïnvloeden, sturen) door *face to face* communicatie of gebruik te maken van op voertuigen gemonteerde luidsprekers. Te denken valt aan het waarschuwen voor gevaar of het geven van aanwijzingen bij rampen, demonstraties en dergelijke.

In onze uitzendtijd zijn luidsprekers veelvuldig en succesvol ingezet. TPTs, ook wel 'luidsprekerteams' genoemd, bestaan in de regel uit twee voertuigen waarvan minimaal één van een luidsprekerinstallatie is voorzien. De bemanning per voertuig bestaat uit minimaal twee personen. In totaal zijn binnen een team minimaal benodigd: een commandant (sgt/sm), een luidsprekerbediener en een chauffeur. Daarnaast beschikt elk team over een militaire vertaler (die ook de functie van chauffeur bekleedt). Een team heeft vier primaire taken, te weten:

- Het verspreiden van de printproducten zoals pamfletten, kranten, posters en 'goodies'. Deze producten bevatten uiteraard een psychologische boodschap maar worden tevens gebruikt om in contact te komen met de doelgroep. →

- Het voeren van gesprekken met de lokale bevolking om informatie te vergaren betreffende de angsten, de behoeften, de fysieke – en mentale – bereikbaarheid van specifieke doelgroepen, of om informatie ten behoeve van de operatie te verzamelen. Deze informatie is een belangrijke input voor de TAA-sectie.

- Het, op korte termijn, optreden bij calamiteiten.

- Het uitvoeren van pre- en post-testen om de effectiviteit van PSYOPS-producten te evalueren.

Binnen het PSE van de brigade waren drie TPTS operationeel. Nederland had twee MB-voertuigen met chauffeurs ter beschikking gesteld. Deze (niet specifieke PSYOPS-) steun werd door het PSE zeer gewaardeerd.

Lay-out- en printsectie

De lay-out- en printsectie bestond uit

twee militairen en een lokale medewerker die in het kader van zijn stage *training on the job* ervaring opdeed. De lay-out- en printsectie ontwerpt en drukt – op basis van de door de PSYOPS-staf aangegeven gewenste effecten op een specifieke doelgroep – pamfletten, posters, stickers, kranten, et cetera. De printsectie is in staat om in zeer korte tijd grote hoeveelheden pamfletten te produceren die vervolgens door TPTS of door normale patrouilles werden verspreid.

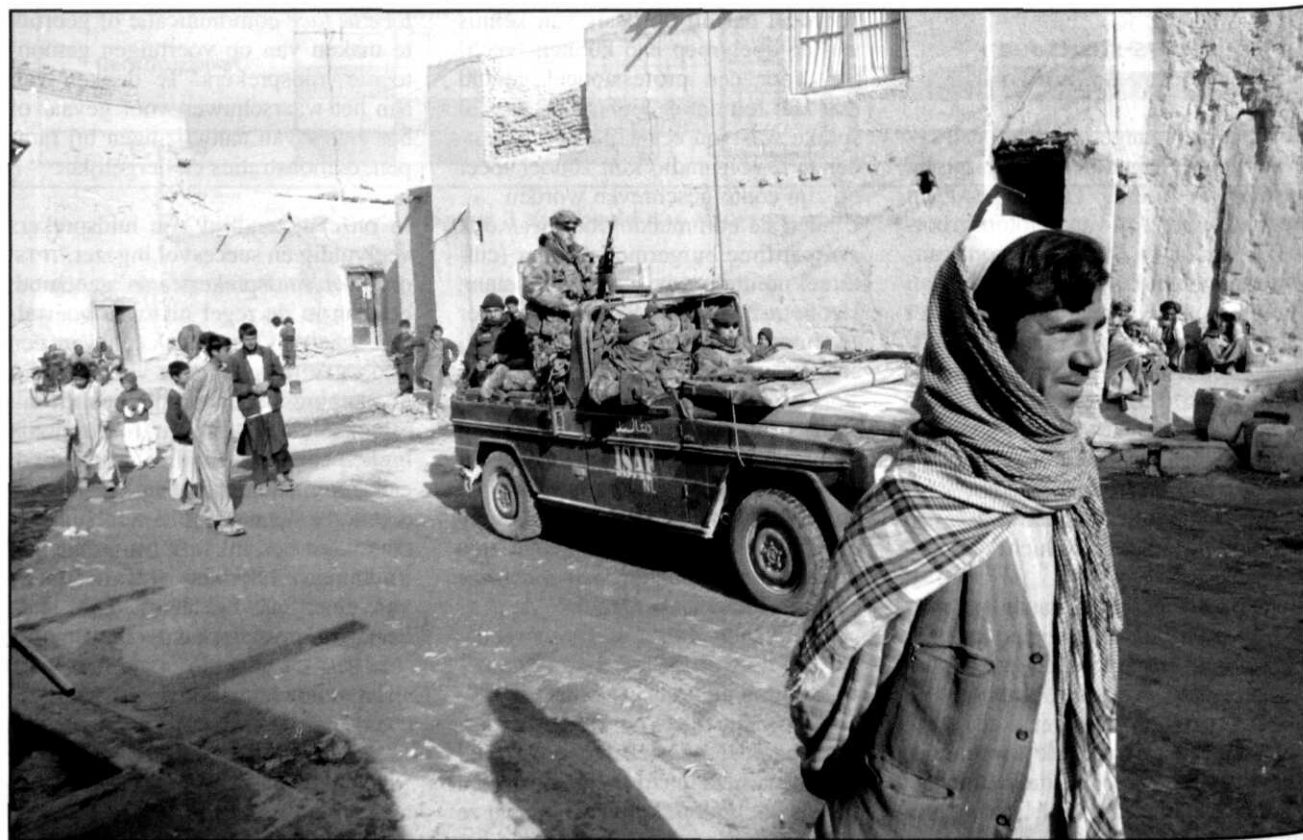
Een belangrijk deel van de producten werd lokaal geproduceerd. De printsectie had een éénkleurendruk offset risograph-printer (soort van kopieermachine) en een éénkleurendruk stationaire printmachine ter beschikking en voor minder tijdskritieke producten werd veelvuldig gebruik gemaakt van lokale drukkerijen. Technisch moeilijker te produceren producten werden over het algemeen via het homebase-concept geproduceerd.

Redactiegroep ISAF News

De redactiegroep *ISAF News* bestond uit een hoofdredacteur (een Duitse kapitein), in eerste instantie twee Nederlandse militaire redacteurs en vijf lokale redacteurs. De twee Nederlandse militairen binnen de redactiegroep hadden geen enkele redactionele ervaring maar werden, na het volgen van twee oriëntatiecursussen PSYOPS, op functie geplaatst.

Het werd al snel duidelijk dat het gemis aan redactionele ervaringsopbouw en een gedegen vooropleiding tot problemen leidde. Hierdoor werden beide militairen in een situatie geplaatst die niet te benijden was. Eén van de twee Nederlandse redacteurs werd later naar de redactiegroep van de PSYOPS-radio overgeplaatst, waar dezelfde problemen ontstonden.

Het voornaamste product van de redactiegroep was het produceren van

Nederlandse ISAF-militairen in Afghanistan, 2002 (Foto: Mediacentrum KL; collectie: IMG/KL)

Dear residents of Police district 14

To my regret I had to take note of the incidents, which happened yesterday at the Police station in Police district 14.

I take your current dissatisfaction about the situation very seriously. Our ministry and myself are working hard to find a solution for all persons, which are involved.

ISAF assist with more patrols within your police district and there will be also a person in our Police headquarters you are able to turn to.

You also may call our Emergency no

“ 2200164 “

at our ministry.

I'm really strongly convinced that we will all come to a common result and I hope for your assistance.

Please let us work together against crime, violence and suppression.

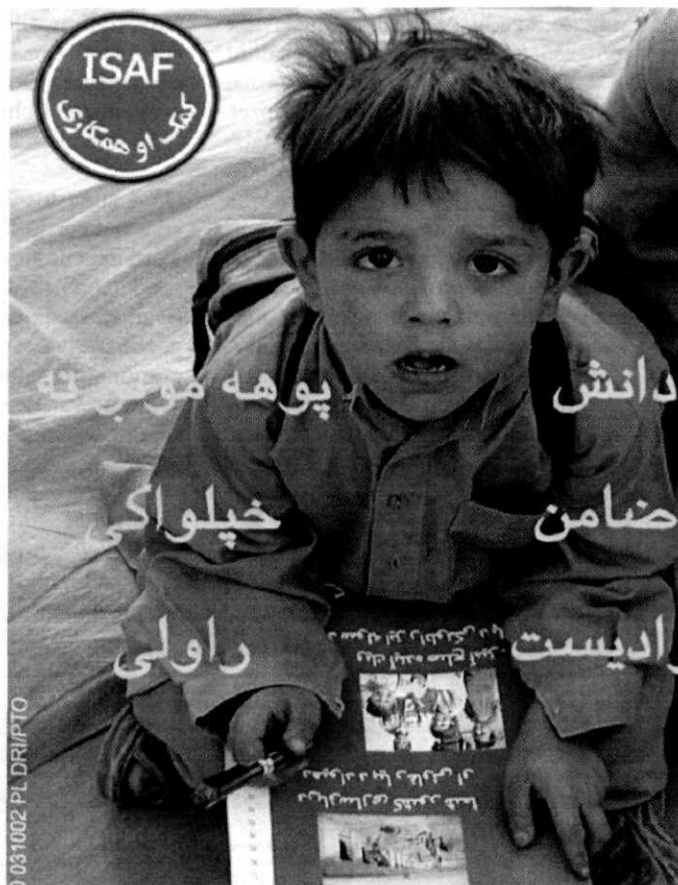
Figuur 5 Voorbeeld van een eenvoudige PSYOPS-printproduct dat binnen zes uur geproduceerd en verspreid werd.

de tweewekelijkse editie van de PSYOPS-krant ISAF News. Om mee te kunnen liften op de naamsbekendheid van de inmiddels zeer populaire PSYOPS-radio 'Sada-e Azadi' is de naam van de krant, na verloop van tijd, overeenkomstig aangepast. De krant werd tot voor de overname van ISAF II op het ISAF HQ geproduceerd door Turks PSYOPS-personeel. Omdat, zoals aangegeven, alle PSYOPS-capaciteiten tijdens ISAF III gecentraliseerd werden op KMNb-niveau is ook de productie van de krant aan dat niveau overgedragen. HQ ISAF III bleef echter eindverantwoordelijk voor de inhoud.

KMNb werd met de opgedragen 'gewenste effecten' aangestuurd en

alle artikelen werden op HQ ISAF ter goedkeuring aangeboden alvorens geprint te worden. In de krant werden alle artikelen gepubliceerd in drie talen, te weten in de nationale talen Dari en Pashtu alsmede in het Engels. Daarmee werd niet alleen ISAF's onpartijdigheid onderstreept maar ook zeker gesteld dat iedereen de krant kon lezen.

Een neveneffect was dat de doelgroep spelenderwijs kennis kon opdoen met twee andere talen en al gauw gebruikten diverse scholen de PSYOPS-krant als lesmateriaal ten behoeve van de lessen Engels. Vanuit PSYOPS-optiek kun je je niet beter wensen. De krant nam in de loop van de tijd aantoonbaar toe in kwaliteit en raakte zeer gewild onder de bevolking. De oplage werd tijdens de ISAF III-periode verhoogd van 80.000 kopieën per editie naar 110.000 en uiteindelijk tot 160.000 exemplaren.

Figuur 6 Voorbeeld van een home-e-base geproduceerd PSYOPS-printproduct

In de laatste twee maanden van de ISAF III-missie werden de eerste stappen gezet om een speciale (veelkleurige en psychologisch verantwoorde) kinderkrant op te zetten. De voorbereidingen daarvan waren aan het einde van de ISAF III-missie geheel afgerond. De uiteindelijke beslissing over uitgifte van de kinderkrant werd uitgesteld en afhankelijk gemaakt van het beleid (en het budget) van ISAF IV.

Redactiegroep ISAF PSYOPS-radio

De redactiegroep ISAF PSYOPS-radio Sada-e Azadi bestond uit een hoofdredacteur (een Duitse kapitein), een technicus (een Duitse onderofficier) en zeventien lokale werknemers. Twee maanden na zijn ontplooiing werd een Nederlandse onderofficier (afkomstig van de ISAF News-redactie) toegevoegd. De PSYOPS-radio

'Sada-e Azadi' kon zonder meer als een groot succes worden bestempeld.

Voordat daadwerkelijk met de opzet van de radio werd begonnen, is uitgebreid onderzoek gedaan naar de behoefte van de doelgroep, in dit geval de bevolking van Kabul. Antwoorden op vragen als welke muziek werd geprefereerd, wanneer doorgaans naar muziek en wanneer met voorkeur naar nieuws werd geluisterd, of mannelijke of vrouwelijke presentatoren werden geprefereerd, wat de naam moest worden van het

radiostation, et cetera, et cetera, vormden de basis van het uiteindelijk concept. Door deze aanpak kon zeer doelgericht een PSYOPS-radio-station worden opgezet.

Op 4 augustus 2002 zond het station voor het eerst uit. Vanaf de oprichting werd zeven dagen per week en klok rond een professioneel tweetalig (Dari en Pashtu) radioprogramma uitgezonden. Voor de algemene programmering sloot men aan bij de behoefte van de bevolking. Tijdens de introductie van Sada-e Azadi was het

aanbod aan radiozenders nog maar zeer beperkt. Er werd in een gat in de markt gedoken, hetgeen resulteerde in een zeer grote luisterdichtheid. Initieële onderzoeken toonden aan dat 84 procent van de bevolking van Kabul bij voorkeur naar Sada-e Azadi luisterde.

De PSYOPS-berichten werden keurig verpakt in nieuwsbulletins, interviews, reportages en vertellingen. Een jaar na de eerste uitzending is wederom een enquête uitgevoerd naar de luisterdichtheid van de PSYOPS-radio. Ondanks het feit dat er inmiddels diverse (nationale en internationale) radiostations in Kabul te beluisteren waren, scoorde Radio Sada-e Azadi nog steeds erg hoog. Met 36 procent van de ondervraagden die Sada-e Azadi opgaven als hun favoriete radiostation eindigde de PSYOPS-radio op een respectabele tweede plaats in de ranglijst.

PSYOPS-programma's en-producten

Op basis van de te bereiken militair-operationele doelstellingen werden diverse programma's geïnitieerd. Zo besloot men tot de verspreiding van 10.000 speciaal ontworpen vliegtuigen die zowel direct als indirect een boodschap uitdroegen. Ten eerste was het onder het Taliban-regime verboden te vliegen, hoewel dit tot één van de tradities van het Afghaanse volk behoorde. Ten tweede werd de vlag van Afghanistan met die van ISAF gekoppeld en stond rond het symbool van een vredesduif te lezen: *'Leven in vrijheid voelt beter'*.

Een andere succesvolle campagne was de verspreiding van 20.000 stuks 'White Ribbons' gekoppeld aan het ISAF-logo. Op Nieuwjaarsdag (21 maart) werden deze symbolen van *'Geloof in een toekomst in vrede en veiligheid'* door diverse Afghaanse en internationale VIPs uitgereikt aan de bevolking. Dit project werd volledig gesteund door de Afghaanse regering. Als laatste willen we noemen de

Figuur 7 Een voorpagina van ISAF News (Sada-e Azadi)

Figuur 8 Vlieger voorzien van vredesduif

invoering van een alarmnummer voor het melden van geweld en criminaliteit, dat door middel van een stickeractie, gesteund door de PSYOPS-radio en -krant, aan de man werd gebracht. Ook dit project werd in nauwe samenwerking met het ministerie van Binnenlandse Zaken opgezet. Stickers voorzien van het alarmnummer waren lange tijd te vinden op vele politieauto's, bussen en taxi's. Na de dramatische aanslag van 7 juni 2003 op een ISAF-bus werd de actie verder uitgebreid en werd een beroep gedaan op de bevolking om verdachte gebeurtenissen via dit nummer te melden.

PSYOPS, een niet-letaal wapen

De-escalatie

Dat PSYOPS niet alleen een nuttig communicatiemiddel maar ook een daadwerkelijk 'wapen' is, willen we illustreren met twee voorbeelden. Nadat in maart 2003 rellen uitbraken in één van de politiedistricten van Kabul, riep de minister van Binnenlandse Zaken de steun in van ISAF. Soortgelijke rellen hadden eind 2002 geleid tot een schietpartij met dode-

lijk gevolg tussen politie en relschoppers. ISAF II werd daarna door delen van de bevolking verweten wel met troepen aanwezig te zijn geweest, maar niet (adequaat) te hebben opgetreden.

In plaats van ISAF-troepen te sturen naar het betreffende politiedistrict werd er nu voor gekozen troepen achter de hand te houden en TPTS in te zetten om het publiek te kalmeren. In nauwe samenspraak met de minister van Binnenlandse Zaken werden op zéér korte termijn een *hand-out*, een luidsprekerboodschap en een radio-boodschap voorbereid. Door de combinatie van inzet van TPTS, hand-outs, radiob berichten en gebruikmakend van de autoriteit van *key communicators*, zoals de minister en C-KMNB, werd de situatie gede-escaléerd.

Acceptatie bevorderen

Het tweede voorbeeld betreft de inzet van TPTS om acceptatie van de aanwezigheid van Amerikaanse militairen in ons inzetgebied te bevorderen. In verband met de noodzakelijke uitbreiding van opleidingscapaciteit ter ondersteuning van de opbouw van het Afghaanse Nationale Leger werd *Task Force Phoenix*, een opleidingsdetachement ter grootte van bijna 1000 man, gelegerd in Kabul. De samenstelling van dit detachement is multinationalaal, maar door de VS gedomineerd. Het nieuwe kamp is vlak bij KMNB gelegen, aan één van ISAF's belangrijkste hoofdaanvoerroutes.

Nadat de nieuwe lokatie gereed en betrokken was, bereikten ons signalen van zowel Amerikaanse zijde als van omwonenden dat er spanningen ontstonden. Het was voor ISAF van groot belang verdere escalatie te voorkomen en zo snel mogelijk de spanning te verminderen. Het PSE werd verzocht TPTS in te zetten om de situatie te analyseren. Na enige gesprekken met de lokale bevolking werd al snel duidelijk wat de oorzaak van de irritatie was. De Amerikanen (die van huis uit al minder geaccepteerd werden door de lokale bevolking) werden ervan beschuldigd de Afghaanse vrou-

wen te bespieden (vanaf de wachttorens) en overdreven intensief te patrouilleren.

Als reden voor de frequente patrouillegang werd door de Amerikaanse militairen aangevoerd dat op deze wijze aan een betere acceptatie door de lokale bevolking werd gewerkt. Na coördinatie, met zowel de lokale autoriteiten als de betrokken Amerikaanse instanties, besloot men voorlopig geen Amerikaanse patrouil-

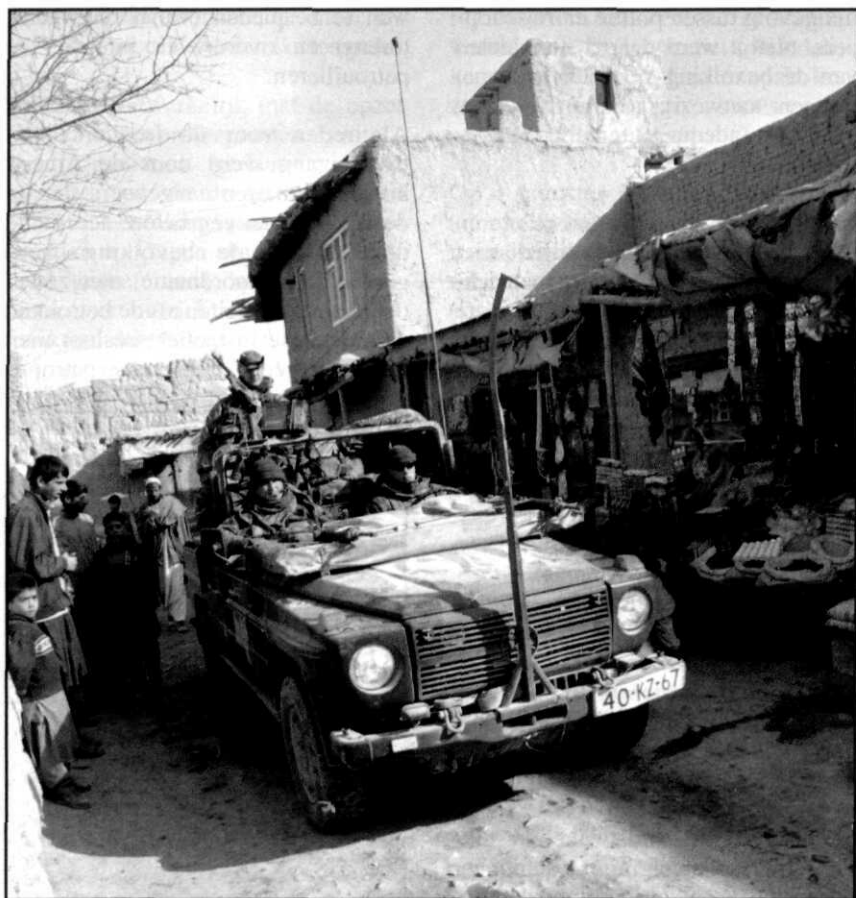

Figuur 9 Anti-geweldsticker voorzien van alarmnummer

les meer te laten uitvoeren. De TPTS namen deze taak gedurende drie weken over en informeerden de bevolking over Task Force Phoenix. Daarna werden gedurende een week *joint* patrouilles uitgevoerd om de Amerikaanse patrouilles te herintroduceren. Uiteindelijk patrouilleerden de Amerikanen weer zelf, echter, met een lagere frequentie en met een andere uitstraling en attitude.

Lessons learned

Specifieke kennis en ervaring nodig
Er zijn belangrijke lessons learned uit de ISAF III periode te trekken. Gezien

Nederlandse ISAF-militairen in Afghanistan, 2002

(Foto: Mediacentrum KL; collectie: IMG/KL)

de taakstelling en samenstelling van de PSYOPS-sectie en J3 Plannen binnen HQ ISAF en de bijdrage aan de PSE kan worden gesteld dat Nederlandse militairen een grote inbreng hebben gehad in de planning en uitvoering van PSYOPS tijdens de ISAF III-missie.

De Nederlandse bijdrage aan de PSE werd zeer gewaardeerd. Het is echter onmogelijk gebleken om personeel snel bij te scholen voor specifieke PSYOPS-functies wanneer het niet al over de juiste kennis en ervaringsopbouw beschikt. Indien Nederland tijdens ISAF III voor de vulling van de redactiegroep ervaren communicatiepersoneel met een aanvullende cursus PSYOPS had gestuurd, waren we nog effectiever geweest en hadden we onszelf en het betrokken personeel een grote dienst bewezen. We denken dat personeel uit de hoek

van voorlichting/PIO wel de gewenste redactionele ervaring heeft. Randvoorwaarde is wel dat gedurende de inzet een strikte scheiding tussen PIO en PSYOPS gehandhaafd blijft. Met andere woorden: het combineren van functies PIO en PSYOPS moet tijdens inzet voorkomen worden.

Doeltreffend middel

Ook is duidelijk gebleken dat een krachtig middel als de KMNb PSE niet op tactisch maar op operationeel niveau thuishoort. Het tactisch niveau dient vooral te kunnen beschikken over TPTS en beperkte analyse- en productiecapaciteit. TPTS zijn het middel om rechtstreeks met de bevolkingsgroepen te communiceren en PSYOPS (print-)producten te verspreiden. Ze zijn een zeer doeltreffend middel voor de commandant en mogen daarom in geen enkele CRO ontbreken.

Het Nederlandse beleidsconcept PSYOPS

Begin vorig jaar is een krijgsmachtbreed beleidsconcept Psychologische Operaties door de Chef Defensiestaf goedgekeurd. In dit beleidsconcept wordt invulling gegeven aan de uitwerking van de eerder gekozen *NATO PSYOPS Force goals*. In feite beschrijft het beleidsconcept een algemeen operationeel concept, de inbedding van PSYOPS-capaciteit binnen de krijgsmacht en de realisatie van de personele en materiële component ten behoeve van vredesoperaties.

De doelstelling daarbij is het leveren van een *redelijke bijdrage* aan de NAVO-PSYOPS-capaciteiten en het creëren van *invloed* op de internationale PSYOPS-planning. In dit document wil Nederland in het kort de volgende stappen zetten. Het leveren van een personele bijdrage aan een PSE op *Combined Joint Psychological Operations Task Force (CJPOTF)* en multinationalaal corps- en divisieniveau en het kunnen vullen van een PSE ten behoeve van uit te zenden nationale eenheden.

Hiervoor wordt een 'pool' van opgeleid *double hatted* personeel gevormd. Er worden ten slotte vijf TPTS opgericht, met als hoofdtak het *briefen* en *debriefen* van patrouilles over de houding van de bevolking en daarnaast het verzamelen van (*feedback*-) informatie over de effectiviteit van eigen en vijandelijke PSYOPS-activiteiten. De samenstelling bestaat uit drie ervaren kaderleden, tewerkgesteld bij de Sectie S3.

Het beleidsconcept versus opgedane ervaringen

Onze opgedane ervaringen komen niet geheel overeen met het gestelde in het Nederlandse beleidsconcept PSYOPS. We zijn ons er van bewust dat deze uitspraak niet volledig recht doet aan de achterliggende gedachten van het beleidsconcept en hebben niet de intentie om in dit artikel paragrafen

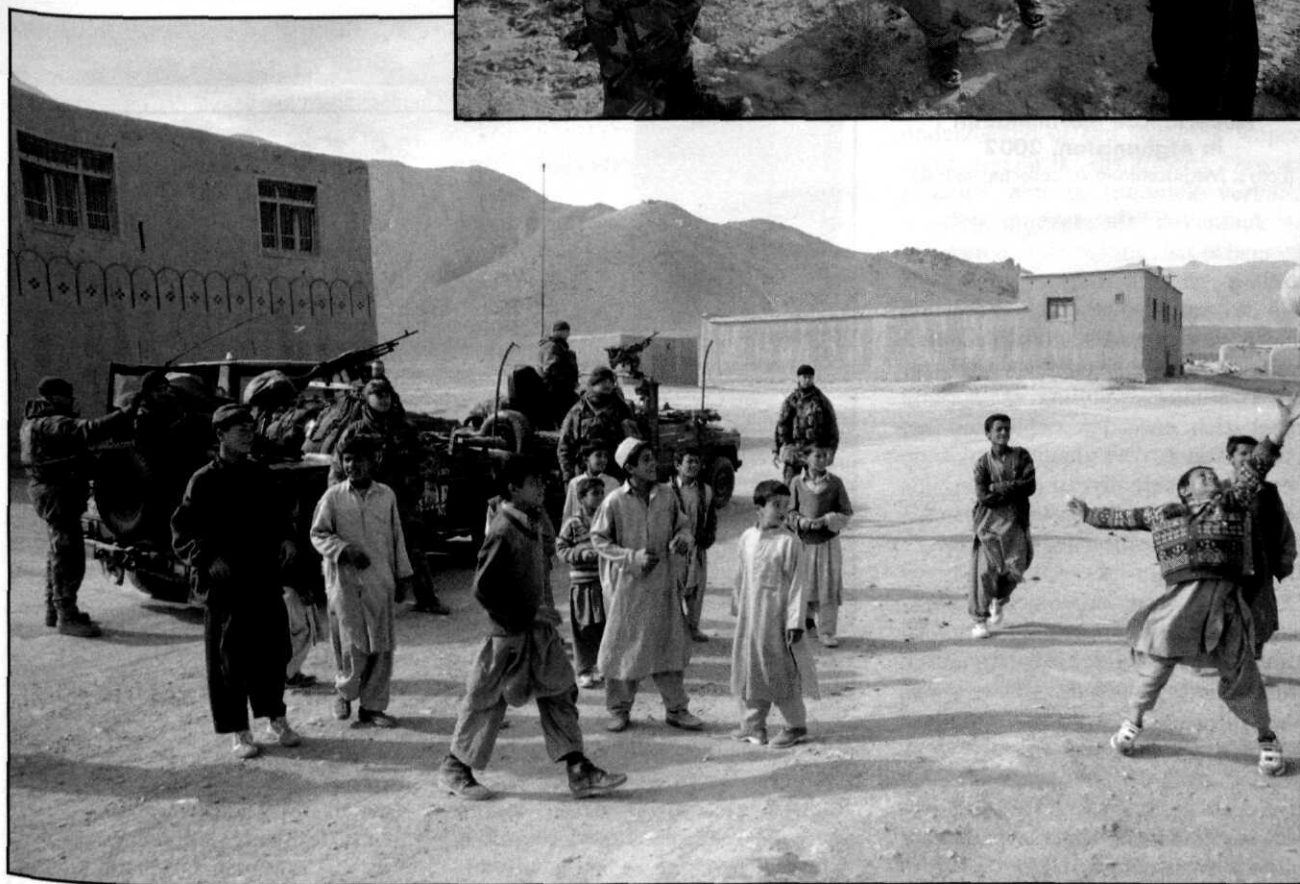
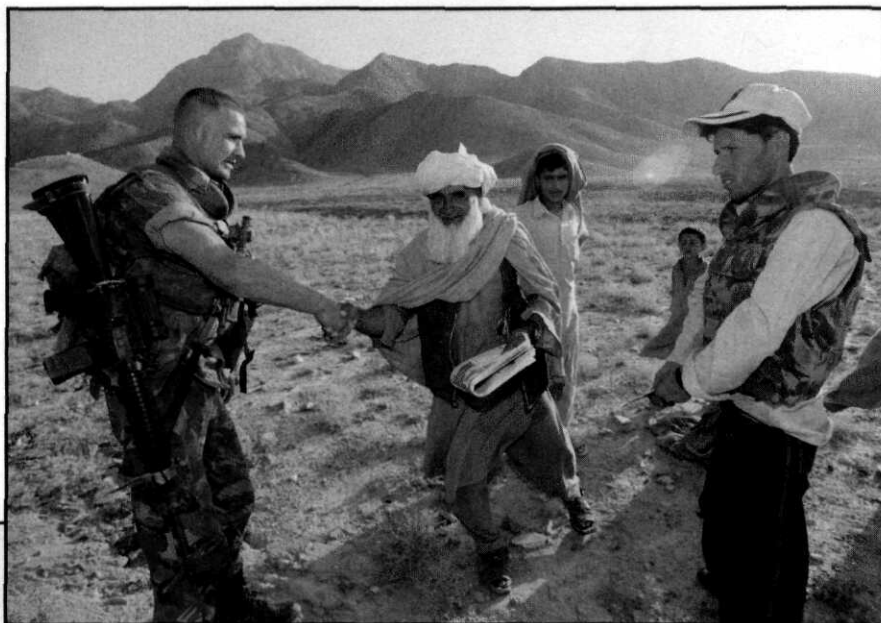
uit de studie diepgaand te kritiseren. Wij zijn van mening dat het Nederlandse beleidsconcept wel de noodzaak onderstreept om daadwerkelijk Nederlandse PSYOPS-capaciteiten te ontwikkelen, maar dat de invulling hiervan op een aantal punten tekortschiet.

TPTS

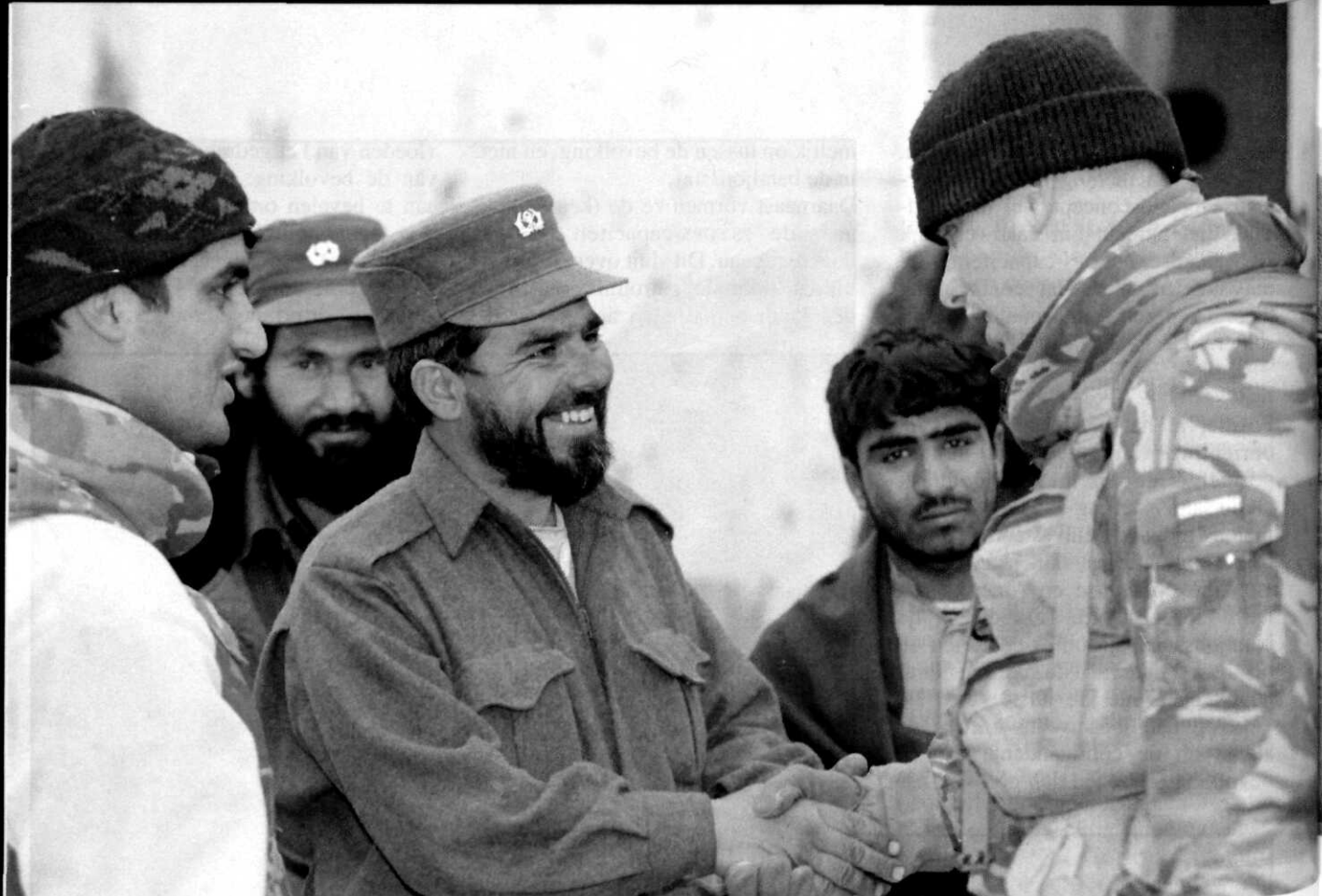
Positief in het beleidsconcept is de oprichting van TPTS. Veel minder positief is de beschreven hoofdtaak en de samenstelling van de TPTS. Ons inziens moet er geïnvesteerd worden in het oprichten en samenstellen van TPTS die op Duitse en Amerikaanse leest zijn gestoeld. TPTS die in de bataljonsstaf patrouilles debriefen en op basis daarvan de commandant adviseren is niet de juiste keus. De TPTS op bataljonsniveau vormen de stem van de commandant naar de bevolking en treden dan ook voorna-

melijk op tussen de bevolking, en niet in de bataljonsstaf.

Daarnaast vormen ze de (kennis)link naar de PSYOPS-capaciteit op het hogere niveau. Dit sluit overigens niet uit dat 'normale' patrouilles niet zouden kunnen bijdragen aan het beïnvloeden van het gedrag en de attitude van de bevolking. Overigens is het aan te bevelen om, uit *force protection* overwegingen, TPTS van licht gepantserde voertuigen te voorzien. Gepantserde MB's en/of Fenneks lijken hiervoor prima alternatieven. →

Nederlandse ISAF-militairen in Afghanistan, 2002 (Foto's: Mediacentrum KL; collectie: IMG/KL)

**Nederlandse ISAF-militairen
in Afghanistan, 2002**

(Foto's: Mediacentrum KL; collectie: IMG/KL)

Vulling

Bij de vullingsmethodiek moet niet alleen worden gekeken naar de kwantitatieve vulling maar juist ook naar de kwalitatieve vulling. Nederland moet zich enerzijds richten op het vullen van PSYOPS-sleutelfuncties op het operationele niveau en anderzijds op het kunnen vullen van een PSE ten behoeve van (nationale) eenheden.

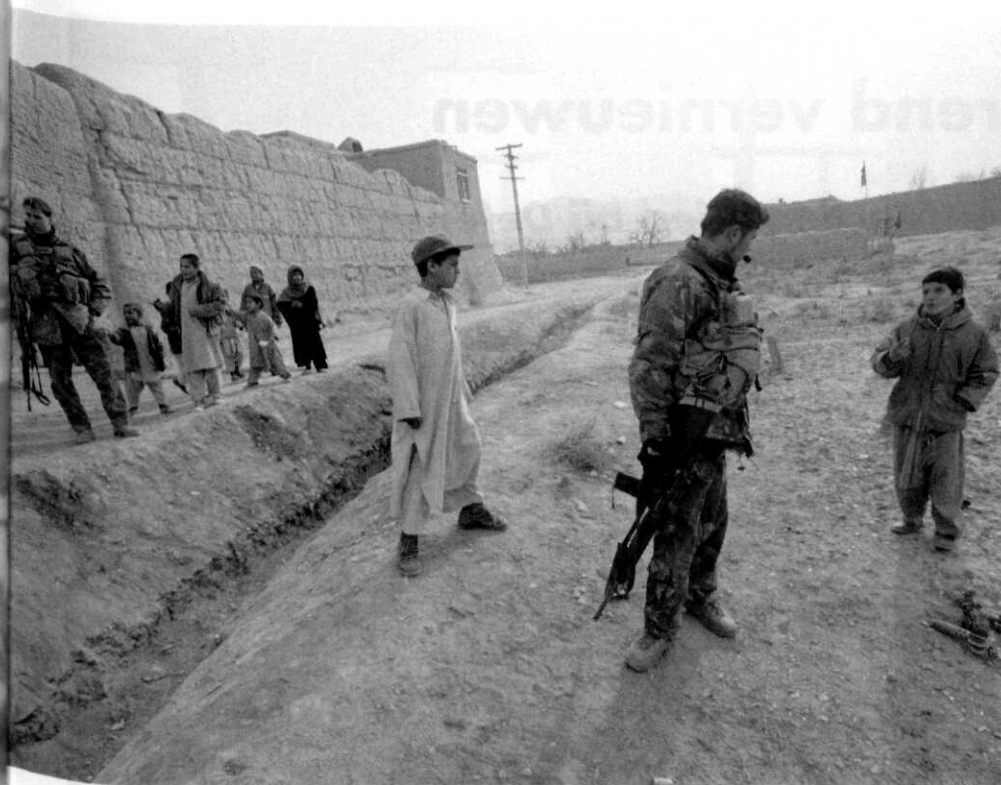
De vulling van individuele PSYOPS-sleutelfuncties op operationeel niveau kan ons inziens geschieden vanuit de in de studie genoemde 'parse pool'. De vulling en het beheer van deze pool dient echter uitgewerkt te worden.

Het is evident dat een PSE met capaciteiten zoals geleverd door de Duitse landmacht voor de Nederlandse krijgsmacht niet eenvoudig te evena-

ren is. Immers, voor het oprichten van zo'n PSE zijn onder meer zenders, studio's en professionele kennis nodig, en we kunnen dan ook stellen dat dit gegeven de in het beleidsconcept gestelde randvoorwaarden onmogelijk is.

Vanuit onze optiek dient Nederland voor het brigadeniveau een PSE te kunnen formeren met beperkte capaciteit. Deze capaciteit dient te bestaan uit een commando (planning-)element, een doelgroepanalyse (TAA) sectie, een printsectie voorzien van

Nederlandse ISAF-militairen in Afghanistan, 2002

(Foto: Mediacentrum KL; collectie: IMG/KL)

Opleiding en training

Duitsland heeft sterk geïnvesteerd in opleiding en training van PSYOPS-personeel. Daar komt nog bij dat zij zeer ervaren zijn in het uitvoeren van PSYOPS op een manier die beter aansluit bij onze geaardheid dan de Amerikaanse methode. Niet ver over de grens (Mayen en Koblenz) bevindt zich een professioneel opleidingscentrum en een operationeel PSYOPS-bataljon.

Het lijkt voor de hand te liggen (tevens met het oog op de reeds verregaande samenwerking met het Duitse leger) aan te haken op het Duitse opleidings- en trainingssysteem. Het opleiden van personeel op een specifiek gebied als PSYOPS is alleen zinvol als dat personeel binnen afzienbare tijd na de opleiding ook daadwerkelijk in deze rol wordt getraind of ingezet.

een risograph printer en enkele TPTS.

De PSE moet zo nodig terug kunnen vallen op (*reach-back*) capaciteit in Nederland. Indien alleen een bataljon

wordt uitgezonden, kan uit deze PSE een *tailormade* TPT-detachement worden samengesteld en tevens een bijdrage worden geleverd aan de vulling van de PSE op het naasthogere niveau.

We pleiten ervoor de haalbaarheid te onderzoeken of een specifiek wapen en/of dienstvak, die tijdens CROS in principe niet in organiek verband worden ingezet, als neventaak te belasten met de vulling, het beheer en de training van de PSE op tactisch niveau. Te denken valt hierbij bijvoorbeeld aan de Luchtdoelartillerie die aan deze voorwaarde voldoet en in de nabije toekomst ook over Fenek-voertuigen beschikt.

Slotwoord

PSYOPS is een extra (niet-lethaal) 'wapen' in handen van de commandanten dat in toekomstige operaties niet mag ontbreken. Het Nederlandse krijgsmachtbrede beleidsconcept onderstreept dit.

Dat nadere uitwerking en implementatie nog de nodige aandacht verdienen moge blijken uit dit artikel. Wij hopen dat we met dit artikel een bijdrage hebben geleverd aan de verdere ontwikkeling van het Nederlandse PSYOPS-beleid.

AOR	Area Of Responsibility
CPO	Combat Psychological Operations
CRO	Crisis Response Operations
CRPO	Crisis Response Psychological Operations
FRAGO	Fragmentation Order
ISAF	International Security Assistance Force Afghanistan
JOA	Joint Operations Area
KMNB	Kabul Multinational Brigade
MC	Military Committee
OpInfo	Operative Information, Duitse term voor PSYOPS
OPCON	Operational Control
PSE	PSYOPS Support Element
PSYOPS	Psychological Operations
SPO	Strategic Psychological Operations
TPT	Tactical PSYOPS Teams (ook wel als luidspeakerteam aangeduid)
TAA	Target Audience Analyses

Alfabetisch overzicht gebruikte afkortingen